

Отже, нерівномірний розподіл регіонів у кластерах дозволяє розробляти управлінські рішення не для кожного регіону, а для груп кластерів. У результаті дослідження отримано 4 групи однорідних кластерів, що характеризують середнє та мале підприємництво за обраною сукупністю показників у регіональному розрізі. Побудовані кластери дозволяють враховувати індивідуальні особливості, притаманні регіонам кожного кластера, в прийнятті управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Greaves D. (2019). Making Sense of Big Data Using Cluster Analysis. *Impact. No 1, P. 25–29*. DOI: 10.1080/2058802X.2019.1571299.
2. Opmane I. (2013). Use of Cluster Analysis in Exploring Economic Indicator Differences among Regions: The Case of Latvia. *Journal of Economics Business and Management. No 1(1). P. 42–45*. DOI: 10.7763/JOEBM.2013.V1.10.
3. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.

СТАТИСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБ НАСЕЛЕННЯ У СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГАХ

Трубнік Тетяна Євгенівна,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри статистики та демографії,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Розвитку ринку соціальних послуг в Україні сприяє процес проведення адміністративно-територіальної реформи. Децентралізація влади пов'язана з передачею надання соціальних послуг і виконання соціального замовлення від держави незалежним інститутам громадянського суспільства та підприємницькому сектору.

Соціальні послуги юридично трактують як «дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, їх подолання або ж мінімізацію їхніх негативних наслідків для осіб та/або сімей, які в них перебувають» [3].

Для побудови стратегії вирішення соціальних проблем проводиться діагностика соціальної ситуації у громаді, що дозволяє виявляти напрями допомоги. Основними проблемами є такі, що пов'язані з бідністю, безробіттям, залежністю, насиллям у сім'ї, бездомністю, трудовою міграцією, особами, які потребують опіки, дітьми та молоддю.

Замовники соціальних послуг в особі органів місцевої влади та місцевого самоврядування, міських, районних рад та органів об'єднаних територіальних громад (ОТГ) організують конкурс серед потенційних надавачів соціальних послуг. Конкурсу передують визначення потреб населення у послугах, що дозволяє сформулювати пріоритети соціального замовлення, розробляти цільові програми їх надання, систему фінансування.

Оцінювання якості організації та надання соціальних послуг вимагає постановки мети дослідження, визначення його завдань, цільової аудиторії та інструментарію. В залежності від типу потреб соціальної громади (нормативна, висловлена, відносна) рекомендується використання таких методів: моніторинг, опитування, фокус-група, соціальне картування громади. Картування громади в залежності від пріоритетних задач здійснюється у вигляді карт проблем або ресурсів громади, карт найбільш вразливих домогосподарств, карт доступності або інфраструктури об'єктів з надання соціальних послуг.

Реалізація процесу відбувається у три етапи, перший з яких носить суто статистичний характер. Збирання інформації для описово-аналітичної частини проводиться шляхом збирання й аналізу даних статистики, інформації про стан і динаміку соціально-демографічних процесів, чисельність фактичних і потенційних одержувачів соціальних послуг, наявні соціальні програми й служби [1, с. 3].

Для визначення середньотривалих тенденцій зміни чисельності фактичних і потенційних одержувачів соціальних послуг рекомендується застосовувати статистичні показники за період не менше 3-х попередніх років, а якщо тенденція не простежується за цей період – не менше 5-ти попередніх років.

За результатами опрацювання отриманої інформації на першому етапі визначаються тенденції соціально-демографічних процесів і тенденції змін чисельності соціальних груп, формулюються соціальні проблеми та ймовірні причини їх виникнення, визначаються показники фактичного надання соціальних послуг й незадоволений попит на соціальні послуги, оцінюється стан системи надання соціальних послуг адміністративно-територіальної одиниці.

На другому етапі збирається додаткова інформація про потреби у соціальних послугах за видами, а також про якісні характеристики їх надання. Третій етап присвячений підсумковому аналізу даних, отриманих у процесі визначення потреб населення у соціальних послугах, виявленню стратегічних пріоритетів, розробленню пропозицій та плану заходів для розвитку й оптимізації системи послуг адміністративно-територіальної одиниці.

Вважаємо доцільним більш детально зупинитися на статистичному інструментарії оцінювання потреб населення у соціальних послугах.

Метою моніторингу надання соціальних послуг є відстеження відповідності функціонування системи встановленим нормам. Його проведення у вигляді систематичного збирання та оброблення статистичних, адміністративних, оперативних даних дозволяє визначити рівень задоволеності потреб громади, співвідношення попиту та пропозиції на соціальні послуги, оцінити оперативність реагування на потреби, контролювати якість послуг та ефективність використання бюджетних коштів, здійснювати громадський контроль. Розроблена система індикаторів моніторингу дозволяє якісно відстежувати дотримання результатів реалізованих завдань основним принципам і цілям плану надання соціальних послуг, що сприяє вирішенню соціальних проблем.

Опитування як спосіб отримання інформації в усній або письмовій формі у результаті спілкування дослідника та респондента може проводитися у формі

анкетування, бесіди або інтерв'ю. Найбільш ефективним шляхом вважається соціологічна анкета, що містить стандартизовані питання, які не можуть змінюватися для різних респондентів. Питання анкети включають особисту інформацію, оцінювання доступності та якості послугами соціального характеру з позицій профілактики, підтримки та обслуговування за відповідною шкалою та в розподілі за різними категоріями вразливості (внутрішньо переміщені особи, національні меншини, люди з інвалідністю, похилого віку, які живуть з ВІЛ).

Особливим методом дослідження, який дозволяє отримати оціночну, емоційну інформацію про послуги або проблему, є сфокусоване групове інтерв'ю у вигляді фокус-групи. Успішність його проведення залежить від професійного рівня модератора, а відносна легкість і швидкість реалізації створює широкі можливості для виявлення несподіваних аспектів обговорення. Незалежна група Stabilization Support Services дає такі рекомендації щодо формування фокус-груп за різними ознаками при загальній чисельності учасників від 7 до 11 осіб: розподіл жінок і чоловіків за статтю 70% і 30%; таке ж співвідношення між мешканцями громади та внутрішньо переміщеними особами; розподіл за віком – 20–35 років 35%, 35–49 років 50%, 50 і старше років 15% [3, с. 35]. Цінність отриманої інформації полягає у способі її отримання: інформація надходить безпосередньо від мешканців громади, які належать до вразливих груп населення, про причини складності або неможливості користування соціальними послугами. Питання можуть охоплювати інформацію про доступ до закладів сфери освіти (дошкільної, шкільної), охорони здоров'я, соціального захисту, соціальних послуг, послуг з безпеки, житлово-комунальних послуг, послуг з культурного і спортивного дозвілля, до участі в громадському житті, до професійної реалізації та зайнятості.

З метою узагальнення та оформлення результатів дослідження потреб громади складають її соціальний паспорт. Основні складові паспорта охоплюють систему статистичних показників за такими напрямками (розділами):

- ✓ географічний (площа, природні особливості);
- ✓ демографічний (чисельність населення гендерний, віковий склад);
- ✓ соціальний (соціальні групи, їх ознаки та спрямування, характеристики домогосподарств);
- ✓ економічний (зайнятість населення, міграція, наявність підприємств, фермерських господарств, банків, інфраструктури, засобів комунікації, освітніх закладів, медичних установ, доходи та видатки бюджету);
- ✓ політичний (управлінська структура, недержавні організації);
- ✓ освітньо-культурний (загальноосвітні заклади, поза навчальні заклади, організація сфери дозвілля).

Соціальний паспорт дозволяє визначити ресурси та особливості громади, є дієвим інструментом публічного управління місцевим розвитком [2, с. 42]. Після оформлення він розміщується на офіційних інформаційних ресурсах з візуалізацією карти об'єднаної територіальної громади.

В сучасних умовах пандемії COVID-19, при загостренні проблем соціальної захищеності населення, система соціальних послуг повинна бути спрямована на забезпечення доступності та оперативності їх надання, ефективності реалізації соціальних запитів. Подальше підвищення рівня надання соціальних послуг тісно пов'язано з якістю інформації щодо потреб громад. Професійність проведення відповідних досліджень є одним із факторів забезпечення успішної реалізації реформи соціальних послуг.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах: наказ Міністерства соціальної політики України від 15.10.2012 № 648. URL: http://plsz.gov.ua/pub_doc/nakaz_648.doc.
2. Посібник із визначення потреб населення об'єднаної територіальної громади у соціальних послугах. Практичні рекомендації. URL: <https://decentralization.gov.ua>.
3. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>.

СТАТИСТИЧНА ГРАМОТНІСТЬ СУСПІЛЬСТВ ЗНАНЬ: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ЧИННІЙ ПАРАДИГМИ СТАТИСТИКИ

Шевчук Володимир Олександрович,
доктор економічних наук, професор,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Упродовж останніх десятиліть відбуваються зміни так званого інформаційного та постінформаційного суспільств. Їх підсумком стає формування суспільств знань. Становлення цього типу суспільств є одним із найважливіших викликів сучасності. Ці явища визначають особливості сучасного суспільного розвитку, значною мірою впливаючи на статистичну грамотність суспільств, оснований на знаннях.

Легітиматії досліджуваних типів модерних суспільств (суспільств знань; суспільств, оснований на знаннях) як новітніх різновидів суспільної типології істотно посприяла доповідь ЮНЕСКО «До суспільства знань» [1]. Доповіді передувало проведення світових самітів із проблем інформаційного суспільства і суспільства знань та низки підготовчих міжнародних конференцій, які на початку 2000-х років відбулися в Угорщині (м. Будапешт), Швейцарії (м. Женева), Тунісі, а також у Німеччині (м. Майнц), Франції (м. Париж).

Сучасні дослідники цього типу суспільств з метою визначення сутності інформаційного суспільства називають такі явища, як стрімкий розвиток інформаційних технологій, надмірна експансія засобів масової інформації, так звана інформатизація сфер життя тощо [2]. До певної міри ці явища можуть